

РЕЦЕНЗИЯ

на проф. д-р Тилчо Колев Иванов

за дисертационния труд на **д-р Войчех Дучмал** по процедура за придобиване на научна степен „доктор на науките“, в професионално направление 3.7 "Администрация и управление", докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство"

на тема „**Управление на енергийната сигурност в Полша**”.

1. Актуалност и значимост на разработеният проблем. Оценката на решаването му и адекватност на методиката на изследването.

Основен проблем в рецензирания дисертационен труд е енергийната сигурност на Полша, разглеждана многостранно и основно като „...настоящо и бъдещо удовлетворяване на потреблението на гориво и енергия по технически и икономически обоснован начин при спазване на съществуващите изисквания за защита на околната среда.“ Авторът определя вътрешните ресурси на страната и външната политическа и икономическа ситуация в ЕС и региона като ключови условия, които оказват влияние за състоянието и перспективата на сигурността в страната. Конкретизира тези условия с достъпа до ресурси, увеличаване на пазарното търсене на енергия, ефективността на нейното използване и възможностите за декарбонизация на производството и защита на околната среда в страната.

Актуалността на изследването е свързана с необходимостта на ЕС и страните-членки да вземат редица знакови политически решения за вноса на енергийни ресурси в Съюза. От това следва необходимост от

наложително изследване на условията за изработване на обща енергийна политика, засягаща страни с различна сигурност и зависимост от вноса на енергийно суровини.

Значимостта, теоретическата важност и практическа стойност на разработения труд се определя от ролята на енергийната сигурност за националната на Полша и на страните от ЕС стратегическа сигурност. Теоретическата важност на изследването произтича от предложената интерпретация на значимостта на енергийната сигурност на Полша в рамката на ЕС. Практическата стойност е следствие от предлаганите от автора изследвания на алтернативите за преодоляване на зависимостта на Полша и други страни-вносителки от ЕС на енергийни ресурси от доставчици на ресурси. Тази стойност ще бъде определена в бъдеще като ефект от решаването на проблема за управление на енергийната сигурност на Полша в контекста на общата политика на ЕС.

Авторът използва набор от подходящи **методи на изследване**. Прилага индукция като общо научен метод за извеждане на общо валидни емпирично базирани съждения за енергийната сигурност. Основава се на анализ на голям набор от публикации и декомпозиция на изследвания проблем, вкл. анализ на енергийния пазар и логически анализ на изследвания проблем. Допълва индукцията с дедукция за конкретните изводи за енергийната сигурност на Полша. Тези методи са приложение на частно-научен хибриден изследователски методически подход, включващ съгласуване на източниците на данни с известни теоретически постановки. Подходът съдържа методически допускания, включващи, сравнителен, функционален анализ и динамичен анализ на изследване. Обобщено приложената методика е основана на анализ и синтез на изводи от значителен брой литературни източници, потвърдени с подходящи емпирични данни.

2. Аналитична характеристика на естеството и достоверността на материала, върху който се основават приносите на дисертационния труд.

По отношение на информационната база, трудът реферира значителен брой (вкл. 212 литературни, 65 правни акта и 105 Интернет публикации) авторитетни източници на полски и английски език. Позитивен момент е задълбоченото проучване на практиката на Полша и синхронизацията на нейната енергийна политика с тази на ЕС. Използваните материали са публично представени, проверени и поради това потвърдено достоверни.

Приносите на дисертационния труд синтезирано включват: систематизация на съществуващите теоретически идеи, сходства и признаци за управление на енергийната сигурност; потвърждаване важността на развитието на алтернативни източници за финансиране и ефективно инвестиране при нейното управление; фокусиране на управлението върху производството, разпределението и планирането на търсене на енергия; управление на търсенето чрез развитие на „умни“ мрежи, градове, и изгоди за потребителите за балансиране на търсенето с разсредоточени източници на енергия; използване на технологически и икономични иновационни източници за реализиране на потенциала от първични видове горива; съчетаване на управлението на търсенето при нормални и аварийни ситуации; стабилно и надеждно електроснабдяване чрез достатъчно развитие на националната електро енергийна система чрез балансиране на предлагането и търсенето при вътрешния и трансграничния пренос.

Приемам тези приноси и ги определям като обогатяване на съществуващите знания за решаване на проблемите на европейската и националната енергийна сигурност.

3. Оценка на авторското участие в получаването на приносите в дисертационния труд и на публикациите по него.

Авторското участие за получаването на приноси от предходни трудове на автора по въпроси на частното висше образование е потвърдено от голямо множество от 50 полски и в други страни цитирания. Авторът посочва общо 20 статии и 8 монографии, свързани с предложения докторски труд. Част от тези цитирания засягат публикации на автора по финансови, счетоводни, образователни, екологически, иновационни и по-ограничено свързани с енергийната сигурност (4 бр. статии и 1 монография) проблеми. В този широк контекст е и предложението за рецензиране дисертационен труд. Приемам труда и неговите приноси за авторски и съвместими с предходните публикации в резултат от нова насока на авторските усилия на кандидата.

4. Възможности за използване на получените резултати с препоръки за бъдещото им внедряване.

Трудът обобщава изводите и аргументира опозиционна на политиката на ЕС необходимост от по-дългосрочно запазване на позицията на въглищата и изкопаемите горива в енергетиката на страната. Отбелязва използването на възобновяемите източници от страната като сериозен проблем. Допълва оценките на състоянието с предложения за развитие на енергетичната политика за енергийна сигурност на Полша, вкл. за развитие на възобновяеми източници за производство на електроенергия, екологически чисти технологии за използване на въглища; диверсификация на доставките на енергоносители; ограничаване на емисиите на въглероден двуокис, инвестиране то в сектора и пр.

Трудът може да бъде полезен не само за администраторите на енергийната политика, но и за подготовка на специалистите по устойчиво развитие, национална и енергийна сигурност в Полша и други страни.

Обективно съществува голямо подобие на проблемите на енергийната сигурност на Полша и България, поради доминиращата зависимост от използване на въглеводороди за производство на електроенергия. Разликата е само в безусловното приемане на политиката на ЕС от нашата страна, без стартиране на ефикасни и рационални алтернативи за постигане на поставените цели в приемливи периоди. Предлаганите алтернативи на подхода на Полша могат да бъдат полезни за изработване на адекватно политическо, технологично, икономическо, социално и екологическо решение за нашата и други страни, които са зависими от вноса на електроенергия и нямат развит капацитет за производство на чиста от въглеводороди и конкурентноспособна енергия. Освен парламентарни дебати и медийни съобщения в страната не са известни аналитични публикации, свързани с решаване на възникналия проблем.

5. Отразяване на дисертационния труд от автореферата на труда.

Авторефератът на труда с обем 34 стр. на български език включва: 1. Общо описание на дисертационния труд (Въведение, Актуалност и значимост на темата на изследване, Обект и предмет на изследването, Цели на дисертационния труд, Научни хипотези и изследователски въпроси, Авторова теза, Методология на изследването); 2. Обхват и структура на работата; 3. Кратко изложение на дисертационния труд; 4. Приноси на труда; 5. Публикации на автора, свързани с дисертационния труд. Авторефератът представя в ограничен обем основните моменти от труда. Предлага малки различия във формулировките на някои от елементите на научното изследване от дисертационния труд. Въпреки това приемам, че принципно вярно отразява и представя постигнатите резултати и приноси от труда.

6. Критични оценки, забележки, препоръки и мотивирано предложение за насоките на по-нататъшната работа на докторанта за тяхното отчитане с цел подобряване на представения труд.

Едновременно с положителната оценка на труда отбелязвам:

- Ограничени публикации по темата на дисертационния труд и необходимост по-широко публично представяне на резултатите и приносите от труда пред европейската общественост. Поради сходството на проблемите на енергийната сигурност в Полша и България препоръчвам подходяща публикация за резултатите от изследването в нашата страна.

- Предлагам отстраняване на някои различията във формулировките между труда и неговия автореферат, вкл.: за обекта и предмета на изследване, изследователския проблем и задачите, конкретизиране на потребителите на изследването, по-синтетично представяне на методиката на изследване, както и ограниченията на изследването.

- Препоръчително при подобна публикация е допълване на дисертационния труд със списък на използваните съкращения, уточнена спецификация на изследвания проблем, целта, ограниченията на изследването и адресиране на изводите.

Приемам направените критични бележки като препоръчителни за бъдещата работа на кандидата. Считаю, че те не намаляват качеството и количеството на получените резултати и приноси на труда.

8. Заключение

Рецензираният труд разглежда актуален и твърде сложен проблемен въпрос на управлението на енергийната сигурност на Полша в контекста на политиката на ЕС. Като цяло трудът е задълбочено, значимо и завършено изследване, което отговаря на изискванията на Закона и Правилника за развитие на академичния състав и на ВСУ „Черноризец Храбър”. Това ми дава основание да предложа на Уважаемото жури на

ВСУ „Черноризец Храбър“ да присъди научната степен „Доктор на науките“ по професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, Докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“.

20 август 2021 г.

Рецензент:

/проф. д-р Т. Иванов/